

R (08)

Rodis
JOURNAL OF MEDIEVAL
AND POST-MEDIEVAL
ARCHAEOLOGY

www.documentauniversitaria.media/rodis
2025 | ISSN: 2604-6679

CR

Universitat de Girona
Càtedra Roses d'Arqueologia
i Patrimoni Arqueològic

 Ajuntament de Roses
www.roses.cat

 Fundació Girona
Regió de Coneixement
Universitat de Girona
Diputació de Girona
Ajuntament de Girona
Consell Social de la UJG
Cambra de Comerç

L'estudi forma part del Projecte quadriennal de recerca finançat per la Generalitat de Catalunya «Urbanisme, poblament i conflicte en època medieval i moderna. La vila de Roses com a paradigma.»

Rodis. Journal of Medieval and Post-Medieval Archaeology
Editorial staff, objectives of the journal and instructions for authors and editorial policy:
<https://www.documentauniversitaria.media/rodis/index.php/rodis/index>
Contact: cat.rosesarqueologia@udg.edu

The texts and images published in this work are subject - unless otherwise indicated - to a Creative Commons Attribution (by) or CC by license. The full license can be found at <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.en>

- © cover picture: Torre de la vila medieval de Roses (CRAPA).
- © texts and figures: authors.
- © edition: Universitat de Girona, Càtedra Roses d'Arqueologia i Patrimoni Arqueològics, Documenta Universitaria.

ISSN: 2604-6679

DOI: 10.33115/a/26046679/8

Girona, 2025

DE MONJOS A MILITARS LA TRANSFORMACIÓ D'UNA CAPELLA DEL MONESTIR DE SANT DOMÈNEC EN UN ESPAI DE SERVEI

FROM MONKS TO SOLDIERS: THE TRANSFORMATION OF A CHAPEL IN THE MONASTERY OF SANT DOMÈNEC INTO A SERVICE SPACE

Ana Costa Solé

Investigadora col·laboradora del laboratori d'Arqueologia,
Història Antiga i Prehistòria de la Universitat de Girona
<https://orcid.org/0000-0002-3786-9020>
nymphaeum82@gmail.com

HOW TO CITE (APA STYLE):

Costa, A. (2025). De monjos a militars: la transformació d'una capella del monestir de Sant Domènec en un espai de servei. *Rodis. Journal of Medieval and Post-Medieval Archaeology*, 8, 74-?. https://doi.org/10.33115/a/26046679/8_05

HOW TO CITE (ISO STYLE):

Costa, A. De monjos a militars: la transformació d'una capella del monestir de Sant Domènec en un espai de servei. *Rodis. Journal of Medieval and Post-Medieval Archaeology*. 2025, no 8, p. 74-?. https://doi.org/10.33115/a/26046679/8_05

The texts and images published in this work are subject - unless otherwise indicated - to a Creative Commons Attribution (by) or CC by license. The full license can be found at <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.en>

© 2025 | © Content: Ana Costa Solé | © Edition: Universitat de Girona, Càtedra Roses d'Arqueologia i Patrimoni Arqueològics, Documenta Universitaria

RESUM

L'estudi examina l'evolució històrica i arquitectònica del convent de Sant Domènec de Girona, amb especial èmfasi en l'antiga sagristia. Fundat el 1252 i ampliat gràcies a nombroses donacions, el convent esdevingué un referent religiós fins a la desamortització de 1835, que en propicià la transformació en caserna militar. Aquesta nova funció comportà alteracions estructurals profundes, com la conversió de la sagristia en cuines i en latrines, fet corroborat per plànols del segle XIX i per la recerca arqueològica. Les dades obtingudes evidencien la degradació patrimonial derivada dels usos militars i subratllen la importància de l'arqueologia per reconstruir la memòria urbana.

PARAULES CLAU

Convent, dominics, sagristia, desamortització, militars

ABSTRACT

This study examines the historical and architectural evolution of the Convent of Sant Domènec in Girona, with particular emphasis on the former sacristy. Founded in 1252 and expanded through numerous donations, the convent became a religious landmark until the disentailment of 1835, which led to its transformation into a military barracks. This new function entailed significant structural alterations, such as the conversion of the sacristy into kitchens and into latrines, as confirmed by nineteenth-century plans and archaeological research. The evidence highlights the patrimonial degradation resulting from military use and underscores the importance of archaeology in reconstructing urban memory.

KEY WORDS

Convent, dominicans, sacristy, confiscation, military

INTRODUCCIÓ

La necessitat d'iniciar unes obres de reforma i millora de l'espai rere la capçalera de l'aula magna de la Universitat de Girona va propiciar una intervenció arqueològica que afectaria principalment les restes d'un edifici baix medieval conegut com l'antiga sagristia. Aquestes obres formaven part d'un projecte més ampli on es contemplava una intervenció important a les façanes exteriors de l'espai conegut com a aula magna de la Universitat, la qual fou antigament l'església del convent de Sant Domènec de Girona.

L'antiga sagristia, lloc de la intervenció arqueològica, es localitza a llevant i rere la capçalera de la coneguda actualment com a aula magna. Es tracta de les ruïnes sense sostre ni altra coberta d'un cos d'edifici de planta rectangular, adossat a l'absis de l'antiga església conventual. Se'n conserva amb relatiu bon estat la façana est i, amb moltes refaccions, la façana de migdia. En canvi, de la façana septentrional, només resten visibles dos petits trams: l'arrencament pel cap de llevant i un petit pany intermedi. Malgrat que no hi ha notícies documentals conegudes sobre la seva adscripció original, estructuralment s'integra dins el conjunt arquitectònic de l'antic convent de Sant Domènec de Girona. Fruit de la desamortització de 1835, el convent passà a mans dels militars, que es van encarregar de transformar els espais per adequar-los a les noves necessitats.

1. EL CONVENT DE SANT DOMÈNEC

El convent de Sant Domènec, seu de l'ordre dels predicadors, fou fundat l'any 1252 *al cim de la ciutat, entre la torre Gironella i l'església de Sant Martí, que comprà, per ordre del bisbe* [Berenguer de Castellbisbal], *el clergue Guillem de Calonge* (Coll 1968, 5). Cinc anys més tard, el paborde de Sant Martí, Bernat, atorga a Bernat de Bac, prior dels dominics, els drets sobre un bon nombre d'hortos i cases al nord i sud del monestir, que estava tot just començant la seva construcció, cosa que permet la constitució d'un alou més extens que assegurava tant la subsistència com la possibilitat d'ampliar el monestir (Canal et al. 2010, 116). A banda d'aquesta donació, la seva construcció de la seu dels *predicadors* fou en part sufragada per una gran quantitat de donacions, tal com es refereix en múltiples testaments de la segona meitat del segle XIII que atorgaven sous per sufragar l'obra. Així, Giralt d'Hostalrich va pagar l'obra del claustre, Beatriu de Torroella, la sala capitular i la font del claustre. La capella de la sagristia fou sufragada per un banquer, Pere de Santa Coloma. Arnau Ponç va aportar al convent cabal per dur-hi aigua a banda de costejar les obres per reforçar l'estructura de l'església, etc. (Puig 2016, 125). La lectura d'aquests testaments també ajuda a conèixer l'evolució de les obres: així, sabem que el claustre ja existia l'any 1276 i l'escala ja estava dempeus abans de l'any 1285 i la sala capitular és d'algun moment anterior al 1292 (Canal et al. 2010, 41). Així doncs, a finals del segle XIII ja devia existir un conjunt d'edificis i elements al que es podia anomenar convent (Molina 2011, 166). La construcció de la capella de la sagristia, situada a l'angle nord-est del claustre i que «*debía ser la antesacristía en donde celebraban los religiosos sacerdotes en dias de aglomeración*» (Coll 1958, 16), fou costejada, com ja hem dit, pel banquer Pere de Santa Coloma, mort el 7 de setembre de 1339 (Puig 2016, 125). Segons Fumanal, la cronologia de la porta d'aquesta sagristia concorda, a nivell formal, amb la cronologia d'aquesta reforma (Fumanal 2019, 137), ja que la morfologia de la porta ens trasllada cronològicament entre 1310 i 1340, i la seva construcció tindria lògica que s'hagués de relacionar amb les obres de l'església o la casa prioral, tots dos edificis existents a la dècada de 1330 (Fumanal 2019, 279).

Així doncs, podem parlar d'un primer conjunt conventual dominicà amb una església de dimensions menors a la que encara s'alça avui dia, amb unes característiques de finals del romànic. D'aquest període en queden pocs elements: la porta d'entrada, lleugerament botzinada, amb tres arcs de punt rodó i escassa decoració i, el claustre. Erigit aquest durant el tercer quart del segle XIII, només el coneixem gràcies als elements arquitectònics que es conserven al museu d'història de la ciutat de Girona (Molina 2011, 168-169), i era centre distribuïdor de les sales monàstiques: la sala capitular, cel·les, biblioteca, dormitoris, etc. En l'espai que va ocupar aquest primer claustre, es conserva encara avui dia un pou barroc que comunica amb la cisterna subterrània (Gil i Domènech 2016, 83). Les següents obres i reformes constructives les podem rastrejar, per exemple gràcies, al llibre d'obra del convent on es registren tots els canvis entre els anys 1412 i 1475 (Gironella et al. 2011, 484). A partir d'inicis del segle XIV el convent es transformarà, iniciant l'etapa de major ambició arquitectònica. Les reformes seran generals, però l'església i el claustre en seran els grans protagonistes. L'església, de nau única coberta amb volta de creueria amb capelles laterals entre contraforts, un clar exemple del gòtic català (Molina 2011, 172-174), fou consagrada l'any 1338 amb l'advocació de l'Anunciació. Durant el primer terç del segle XV es va transformar el sostre de la nau amb voltes de creueria i la talla de sis claus de volta, s'amplien les escales d'accés a l'església i al convent. El claustre principal també es reformarà en aquest moment, desmuntant el claustre romànic i creant un nou claustre gòtic: *una composició arquitectònica formada per arcades trilobulades que recolzen damunt d'unes columnes aparellades sobre plints i bases àtiques* (Molina 2011, 177). L'època moderna també va deixar la seva empremta al convent de Sant Domènec, per bé que ho va fer en zones secundàries i es va centrar més en la decoració i béns mobles (retauls pintats, peces d'orfebreria o sepulcres monumentals) (Bosch i Miralpeix 2011, 192). A nivell arquitectònic, cal destacar la construcció de les capelles de Sant Dalmau Moner i del Roser. L'última reforma d'aquest claustre la trobem al segle XVII, amb la construcció d'un segon pis de tipus renaixentista, encarregat l'any 1610 al mestre d'obres Josep Ferrer (Bosch i Miralpeix 2011, 198). I finalment, cal destacar el pou de brocal hexagonal amb decoració barroca del segon claustre. Feia de coronament de la cisterna inferior i és l'únic element del claustre que va sobreviure als atacs de la Guerra del Francès (Bosch i Miralpeix 2011, 200).

2. LA GUERRA DEL FRANCÈS I ELS DANYS AL CONVENT DE SANT DOMÈNEC

Sobre els efectes destructius de la Guerra del Francès i els dos setges patits per la ciutat de Girona, a inicis del XIX, ens consta que el convent de Sant Domènec en va patir els efectes immediats. El convent, que es va convertir en hospital militar provisional i refugi civil, fets recollits a l'obra *Historia de la provincia de Aragón, orden de predicadores, desde el año 1808 hasta el 1818; supresión y restablecimiento de sus conventos y servicios hechos por la misma la religión y la patria* (Garganta 1959, 56-57), fou un dels objectius dels bombardejos. En el capítol XIII d'aquesta crònica, es recull l'estat en què els religiosos es van trobar el convent després de ser capturats pels francesos: *cuando a últimos de junio de 1814 entraren los religiosos a ocupar el convento, solo hallaron en él ruinas y montones de escombros. La iglesia estaba casi toda descubierta y sin altares, rejas ni vidrieras; abiertas las sepulturas, y toda llena de inmundicia* (Garganta 1959, 66-67). En la descripció de l'estat de l'edifici, podem veure quants espais van quedar profundament afectats: *los religiosos*

en su reunión no pudieron cubrir de pronto sinó el refectorio (cuyas paredes y las de la sacristía y capitulo eran las únicas que quedaban) y en donde a la vez guisaban, comían, dormían y habitaban. En la hora se ha hecho obra para 38 celdas, de las cuales hay 20 enteramente concluidas; y están en su antiguo estado la cocina, dispensas, granero, noviciado, aulas y capitulo; y cubierto todo el convento, menos la cuarta parte de los claustros grandes, por ser obra muy costosa [...] (Garganta 1959, 69).

Però la reconstrucció del convent no es va fer esperar: el 6 de desembre de 1814 *ya pudo bendecirse la iglesia y celebrarse en ella divinos oficios* (Garganta 1959, 67). El testimoni de Juan de Picerna del 7 de maig de 1816 ens confirma que part de les estructures del convent *están en el día reparadas considerablemente* (Garganta 1959, 68). No va ser tasca fàcil i segurament no es van poder completar totes les obres per recuperar tots aquells espais perduts durant els setges. Vint anys més tard, amb la desamortització, les obres prosseguiran, però ja per altres necessitats i quedant el convent en les mans dels militars.

3. LA DESAMORTITZACIÓ. UN PROCÉS TRANSFORMADOR

El 7 d'agost de 1835, disset frares sacerdots, sis frares llecs i catorze estudiants abandonaren els claustres de Girona: la desamortització dels convents és una realitat (Gironella et al., 2011, 483). A partir d'aquest moment, el convent de Sant Domènec passà a ser una caserna militar i, posteriorment, seu del govern militar de la província fins a l'any 1985 (Gil i Domènech 2016, 78).

Un cop es va establir la nova propietat de l'edifici, es van realitzar una sèrie de canvis estructurals fruit de les noves necessitats: una comunitat d'homes de fe per una comunitat, en major nombre, d'homes d'armes. El procés de desamortització es va centrar en un primer moment en el que es consideren béns mobles. A tall d'exemple podem citar la hipòtesi de Joan Bosch i Francesc Miralpeix sobre la fi del quadre *La batalla de Lepant*: els paletes i peons varen posar en remull el llenç i, un cop es va despendre tota la pintura, es va usar poc menys que com a drap per a la neteja (Bosch i Miralpeix 2011; Gil i Domènech 2016, 84). Coll explica que un ossari de Sant Domènec es va fer servir d'abeurador pels animals (Coll 1958, 5). Aquests episodis, usats com a exemples certament força extrems, ens poden fer veure que la conversió del monestir en un quarter militar (i el procés de desamortització en general) va estar caracteritzat per una màxima: el pragmatisme.

Associats al canvi de propietat del convent tenim una serie de plànols que ens faciliten la tasca d'interpretar els espais del convent i com aquests es transformen un cop l'edifici passa a ser propietat dels militars. Així doncs, i amb data del 13 de juliol de 1846, trobem el «*Plano del Ex. Convento de S^{to} Domingo de Gerona, tal como se hallaba en el día en que por el seminario conciliar fué entregado a la Administración militar, por disposición del Exmo. Señor Capitan General*» (Fig. 1).

En aquest plànol, i marcat amb el número 9 —dins el requadre vermell—, trobem la següent identificació: «*apósito descubierto en donde han construido las cocinas para al tropa*». Aquest és l'espai que antigament ocupava la capella de la sagristia a la que hem fet menció anteriorment. Sobre l'estat de conservació d'aquest espai mentre Sant Domènec era encara convent, cal referir les paraules de J. M. Coll (1958, 4) quan parla de l'estat de l'edifici: *Esto afirmaba un tan competente historiador [el pare Villanueva] que visito el convento treinta años antes de la exclaustación [1804-5] y cinco anteriormente a la invasión napoleónica [1809] que tantos estragos causo en el convento dominicano.*

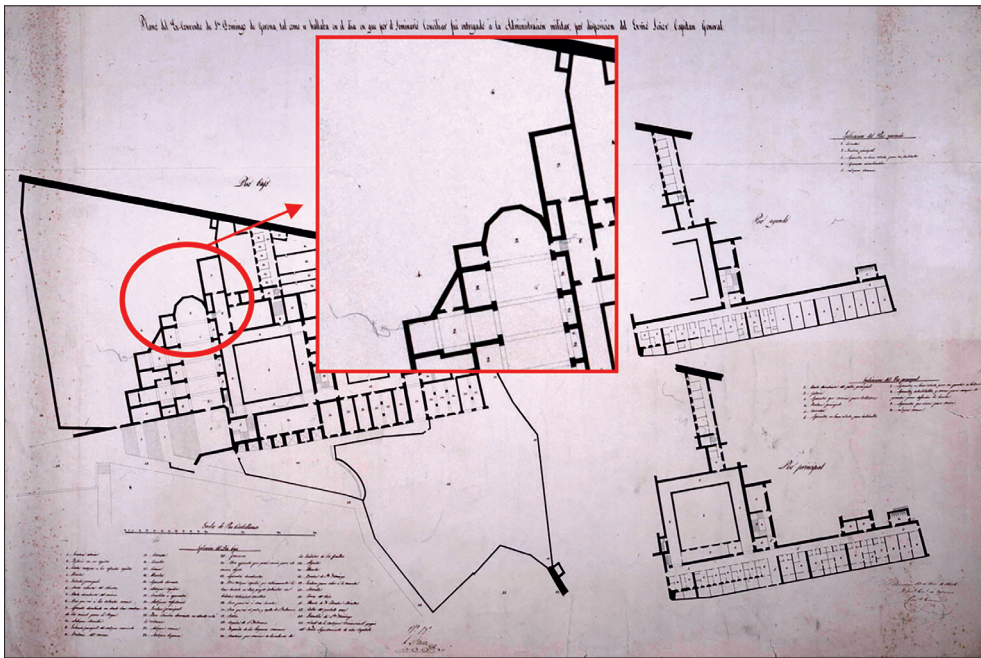

Fig. 1. Plano del Ex.Convento de Sto Domingo de Gerona, tal como se hallaba en el día en que por el seminario conciliar fué entregado a la Administración militar, por disposición del Exmo. Señor Capitan General. S'ha marcat amb vermell i ampliat la zona on es varen fer els treballs arqueològics.

¿Es possible que, entre les seqüeles del setge napoleònic, hàgim de comptar que aquest espai es quedés sense sostre? Sense cap mena de dubte. De fet, explicaria per què en el plànol datat del 1846 on s'exposa l'estat del convent previ a l'ocupació per part dels militars, ja s'haguessin fet les obres de construcció de la cuina del quarter, passant desapercebut l'ús original d'aquest espai annex a l'església.

Si avancem una mica en el temps, concretament l'any 1846, ja hi havia les cuines que posteriorment tornarem a trobar al plànol de 1879 *Plano de la planta baja del cuartel de Santo Domingo*, però ni una referència de les latrines del quarter militar. Pel que fa a la disposició de les latrines que ja apareixen en el citat *Plano de la planta baja del cuartel de Santo Domingo* de l'any 1879 (Fig. 2), l'excavació de les restes de les mateixes en ha fet veure que es a partir d'aquesta data que es construiran, però amb lleugers canvis respecte al plantejament sobre el paper.

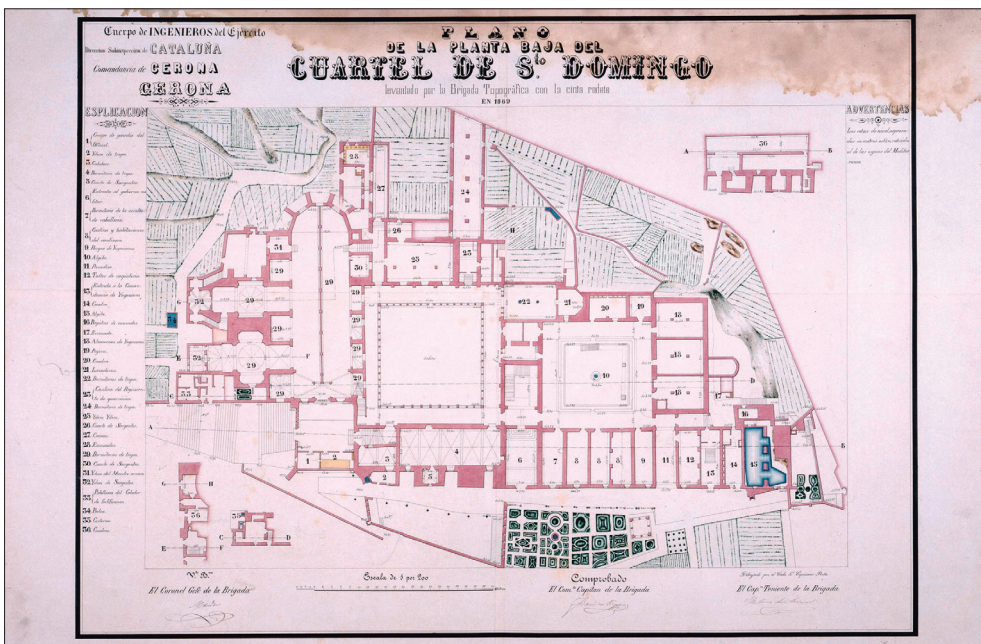

Fig. 2. Plano de la planta baja del cuartel de Santo Domingo. Archivo General Militar de Madrid. PL Signatura: GE-29/8.

En l'últim plànol citat, també podem veure la distribució i nova funció dels espais que havien estat el monestir, sent la gran majoria dormitoris —sempre separada la tropa dels comandaments—, sales comunes, espais per intendència, diverses latrines, quadres, pallers i cuina.

A finals del segle XIX, i ja passats setanta anys del canvi d'ocupants, l'edifici de Sant Domènec presentava problemes de manteniment estructural força greus. La premsa local recollia notícies sobre el deteriorament, l'abandó i la necessitat de millores de caràcter bàsic. Destaca la notícia que recull el *Diari de Girona* del 4 d'abril de 1904 sobre les pudors i prejudicis que les latrines de la caserna militar causaven als veïns (Gil i Domènech 2016, 85) i de les quals parlarem posteriorment. L'any 1921 s'aproven les obres de reforma de la caserna, però no degueren ser gaire profundes perquè als anys trenta els militars amenacen de marxar de la plaça de Girona, donat el mal estat de Sant Domènec. La guerra Civil i posterior postguerra deixà aparcades temporalment les discussions sobre l'estat de la caserna, fins que a partir de 1945 sorgeix un interès per retornar l'edifici de l'església als usos religiosos originals. Aquest retorn mai s'arribà a produir donada la manca de feligresos i d'uns mínims de seguretat per part de l'estructura de l'edifici. L'església tornà a ser un edifici de culte a finals dels anys cinquanta i la resta del monestir va anar perdent ocupants en favor de les noves casernes militars d'Emili Grahit fins que definitivament l'any 1983 l'església passa a ser de la ciutat de Girona i l'any 1985 la resta del monestir (Gil i Domènech 2016, 87-88).

4. DE CAPELLA A LATRINA. ELS TREBALLS ARQUEOLÒGICS

L'espai objecte de l'excavació es va limitar a les ruïnes sense sostre ni coberta d'un cos d'edifici de planta rectangular adossat a l'absis de l'antiga església conventual de Sant Domènec. Se'n conserva amb relatiu bon estat la façana est i, amb moltes refaccions, la façana sud. En canvi, de la nord, només resten visibles dos petits trams: l'arrencament del mur per l'extrem oest i un petit pany intermedi.

A l'antiga sagristia s'hi accedeix, per migdia, des de la Pujada de les Pedreres, tot travessant el clos emmurallat baix medieval i bona part de l'edifici Sant Domènec o, pel nord, des de la plaça de Sant Domènec i pujant pels jardins Joan Fuster (Fig. 3).

Un cop retirat el paviment de rajoles que cobria el terra de les latrines es van localitzar una sèrie d'estrats que cobrien, per una banda, les canalitzacions de desguàs de les mateixes latrines i totes les estructures que les sustentaven. L'afectació d'aquest espai una vegada va passar a les mans dels militars i es va convertir en una caserna va ser absoluta. Aquesta afectació també comprèn una part de l'exterior del recinte, amb una cisterna o dipòsit adossat a la cara septentrional del mur que limitava la sagristia pel costat nord. Aquest dipòsit recollia les aigües brutes de les latrines interiors. La zona excavada que correspon a l'interior de l'edifici de la sagristia ens presenta una estratigrafia vinculada, en exclusiva, al moment de construcció de les latrines. Podem

Fig. 3. Vista de les latrines des del costat oest a l'inici dels treballs arqueològics del 2022.

trobar el projecte de les obres dels pous negres d'aquest sector del convent en el plànol titulat *Proyecto de obras de todos los pozos negros del cuartel de Santo Domingo de Gerona en 1899* (Fig. 4), on s'aprecien els dos grans dipòsits localitzats durant el procés d'excavació, un adossat a la cara est de la capçalera de l'església principal i l'altre, adossat a la cara nord del mur septentrional de la capella.

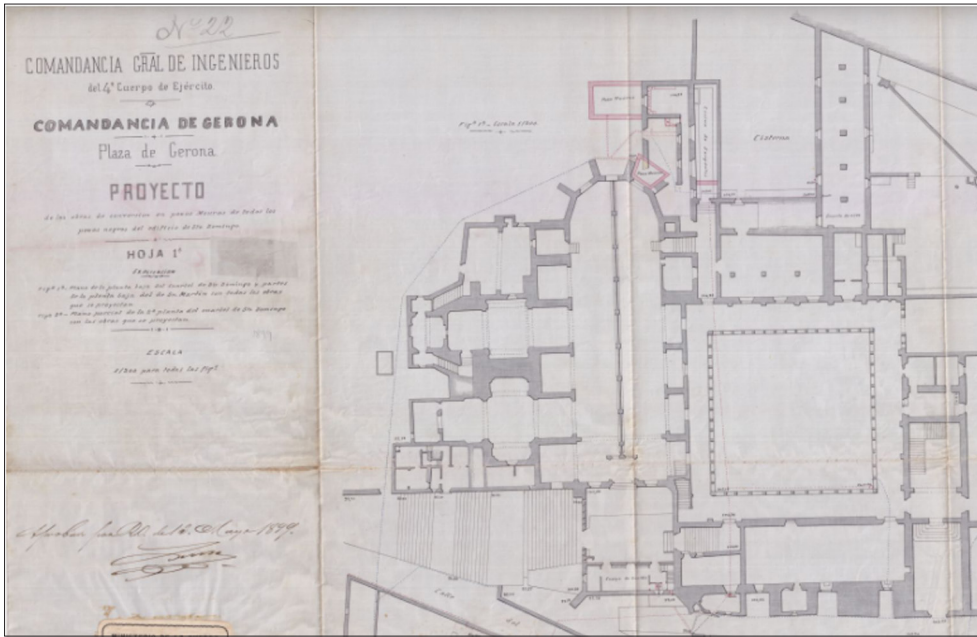

Fig. 4. *Proyecto de obras de todos los pozos negros del cuartel de Santo Domingo de Gerona en 1899*. A.G.M. ÁVILA, Archivo Facultativo de Ingenieros, caja 3168, carp. 52.

Tota l'estratigrafia i els elements constructius localitzats fins a arribar al paviment original del sector es correspon amb l'ocupació militar al segle XIX (Fig. 5). Un cop eliminades les canalitzacions vinculades a les latrines es conserva un únic mur sense fonamentació que va ser construït damunt del paviment de la capella de la sagristia. Aquest mur va ser construït per servir com a punt de suport per a les canalitzacions de desguàs i sanejament d'aquestes latrines.

Pel que fa a l'edifici original, ens trobem amb una capella formada per un cos o nau que va d'oest a est i una capçalera, delimitada per un mur orientat nord-sud i que genera un graó, situant la capçalera a mig metre d'alçada en relació amb el cos de l'edifici. La zona de l'altar conserva el paviment original, fet de toves, i envoltant el peu de l'altar, fet de pedra i que es conserva *in situ*, a l'extrem est de la capella, molt a prop del mur est que delimita l'edifici i sota les latrines incrustades en aquest mateix mur est. Pel que fa a les parets originals de la capella, el mur del costat nord va quedar greument afectat i remodelat quan l'espai va ser utilitzat pel destacament militar. El mur est, profusament afectat per les reformes militars, té integrades en la seva part baixa quatre de les grans lloses que funcionaven com latrines, fins al punt que per poder-les extreure, es faria perillar aquest pany de paret. Pel que fa al mur sud, es troba molt emmascarat per les reformes posteriors, no només les de la caserna militar. L'alçat conservat ens ha permès observar una sèrie de portes i finestres tapiades pertanyents a diferents moments d'ús de l'espai; les finestres fetes de rajol corresponen al moment en què estaven en funcionament les latrines,

Fig. 5. Ortofoto de la capella durant el procés d'excavació on es poden apreciar les latrines encara encaixades al mur est (dreta de la imatge), el paviment de la capçalera de la capella i un dels pous negres (part superior esquerra).

aquestes comunicant directament amb el cos de la capella. A l'extrem est, i comunicant directament amb la capçalera de la capella, trobem una petita finestra amb brancals de blocs de pedra. En aquest cas, sí que pertany a l'estructura de la capella de la sagristia. A l'extrem oest, també es conserva l'arrancada d'un arc de mig punt, del qual només en resten les tres primeres dovelles enclavades al mur, evidenciant la pèrdua d'elements originals de la decoració gòtica de l'espai. Un segon arc resta dempeus, la clau del qual ha quedat desplaçada per les múltiples obres i reformes de l'edifici de Sant Domènec fent perillar la seva integritat. És un dels pocs elements arquitectònics originals que resta de la capella de la sagristia, juntament amb el paviment de toves. Durant els treballs arqueològics es va instal·lar una faixa de ferro acollada a les parets nord i sud per tal d'assegurar l'estabilitat del dit arc i a la vegada, de les parets de l'antiga capella. Pel que fa al mur nord, és el més perjudicat i en pitjors condicions de conservació. El seu extrem oest està enderrocat i només es conserva el terç est, coincidint amb el punt que separava la capçalera de la capella de la resta de la nau, on es troba l'arc.

El mur nord, que ja hem dit que és el més perjudicat de tot el conjunt, va ser perforat i mig enderrocat per poder disposar les canalitzacions de les latrines, per generar finestres i reconstruït en la part superior mitjançant rajols. Un cop eliminades les canalitzacions vinculades a les latrines es conserva un únic mur sense fonamentació que va ser construït damunt del paviment del que ara sabem que és la capella de la sagristia. Aquest mur va ser construït per servir com a punt de suport per a les canalitzacions de desguàs i sanejament d'aquestes latrines vers els pous negres. Aquest sistema podria ser el culpable de les queixes dels veïns de Girona, les quals quedaren recollides al *Diari de Girona* del 4 d'abril de 1904 (Gil i Domènec 2016, 85). El 21 de juliol de 1904, tal com recull el diari *La Lucha*, L'alcalde de Girona, Francesc Ciurana, es comprometia a gestionar amb el governador militar de la plaça, «*la conducción higiénica de las letrinas del cuartel militar de Santo Domingo*». I si bé s'aprovaren unes reformes, aquestes no es dugueren a terme fins l'any 1921 (Gil i Domènec 2016, 85) i no en coneixem l'abast real.

Pel que fa a l'exterior d'aquest edifici, la zona va quedar molt afectada durant les obres de construcció de la Facultat de Lletres i Turisme de la Universitat de Girona. La retirada de terres d'aquesta zona ha proporcionat materials actuals: enderroc de rajols actuals, plàstics, etc. Sense que es conservi estratigrafia antiga. les obres d'adequació de l'edifici i la restauració van afectar estructures que ja eren de la caserna militar (canalitzacions, dipòsits, cisternes).

L'excavació d'aquest espai ha permès constatar que, en bona part, el projecte de construcció de les latrines esbossat en el plànol *Plano de la planta baja del cuartel de Santo Domingo* de l'any 1879, es va executar tal qual excepte perquè al costat oest es dibuixa una latrina individual aïllada de les altres. Aquest disseny no es va reproduir al cent per cent, sinó que es va adaptar. L'excavació d'aquest espai ha permès constatar que es va iniciar una obra on es va començar a construir una latrina individual adossada al mur oest que tanca l'espai antigament ocupat per la capçalera de la capella. Concretament es va construir la base per sustentar la latrina i la canalització de desguàs, però l'obra no es va arribar a finalitzar. Tampoc hi ha cap traça del mur, projectat en el citat plànol, que discorria orientat est oest i en paral·lel al mur sud de la capella, generant un passadís d'accés a les latrines comunitàries i a la vegada un accés individual a la latrina privada. L'espai finalment, es va limitar a presentar quatre latrines al costat nord i quatre latrines al costat est en un espai que coincideix en planta amb la capçalera de la capella. La resta de l'àmbit presenta un paviment de rajoles de terracuita i l'accés es troba al costat oest, sense cap espai individualitzat, que segurament estava reservat per a ús exclusiu dels comandaments i no per la tropa.

5. CONCLUSIONS

L'anàlisi del conjunt documental i arqueològic del convent de Sant Domènec de Girona, amb especial atenció a l'espai de l'antiga sagristia i la seva evolució històrica, posa de manifest la complexa trajectòria d'aquest edifici, estretament vinculada tant als processos religiosos com als esdeveniments polítics i militars que afectaren la ciutat. En primer lloc, es confirma la importància del convent dins la xarxa monàstica dominicana a Catalunya des del segle XIII. La seva fundació, afavorida per donacions privades i eclesiàstiques, mostra com els ordes mendicants depenien fortament del patrocini de la societat benestant de l'època. La relació entre testaments, obres constructives i funcionalitat litúrgica reflecteix una dinàmica de creixement i consolidació que situava el convent com a centre religiós i cultural destacat. L'antiga sagristia, sufragada per Pere de Santa Coloma, en constitueix un exemple clar: un espai auxiliar de gran significat per a la vida conventual del qual han perviscut pocs elements i per desgràcia, no coneixem la seva adscripció.

Tanmateix, els segles XIX i XX marquen un punt d'inflexió dràstic. La desamortització de 1835, que transformà Sant Domènec en caserna militar, evidencia el caràcter profundament pragmàtic i sovint destructiu d'aquest procés. Els espais conventuals es reconfiguren per satisfer les necessitats de la tropa, sense cap consideració patrimonial ni religiosa. Així, l'antiga sagristia fou convertida en cuines i, posteriorment, en latrines, un canvi que no sols il·lustra la pèrdua de la seva funció original, sinó també la degradació física i simbòlica del patrimoni religiós (Fig. 6). Aquest fet es veu reforçat per la documentació gràfica (plànols de 1846 i 1879) i per les restes arqueològiques, que mostren les adaptacions planificades de l'espai, però no les definitives. Les excavacions posen de relleu l'impacte profund d'aquestes obres: la instal·lació de latrines i pous negres alterà completament l'estratigrafia original, deixant una petjada física que condiciona la lectura arqueològica posterior.

Fig. 6. Vista des de l'est de les restes de la capella de Sant Domènec un cop finalitzats els treballs arqueològics.

BIBLIOGRAFIA

- Bosch, J. i F. Miralpeix. (2011). «El convent de Sant Domènec a l'època moderna», AADD., «Universitat de Girona: història, arquitectura i patrimoni», UdG, Girona.
- Canal et al. (2010): Canal, J., Canal, E., Nolla, J. M., Sagrera, J., *Girona en el segle XIII (1190-1285)*. Història Urbana de Girona, 9. Ajuntament de Girona. Girona
- Coll, F. J. M. (1958): Historia sucinta del convento de Santo Domingo. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, Vol. XII, 5-32.
- Fumal Pagès, M. A. (2019). *La pedra de Girona. L'esclat de l'escultura arquitectònica i cultural (1300 – 1350)*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.

- Garganta, Josep M. de. (1959). Los Dominicos De Gerona En La Guerra De La Independencia Según Una crónica coetánea. *Annals De l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 13, gener 1959, 49-70,
- Gil, R. M., Domènech, G. (2016). De l'exclaustració als nous usos. La memòria dels sis convents gironins. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. Vol. LVII, 2016, 77-102
- Gironella, A. Boadas J., i Casellas, L-E. (2011). La documentació de convents desamortitzats a l'Arxiu Municipal de Girona. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 481-505.
- De Puig, J. (2016) Sant Domènec i la inquisició. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, (57), 121-154.
- Molina, J. (2011). La memòria de les pedres: fundació i esplendor d'un convent dominicà a la Girona baixmedieval. En, AADD. *Universitat de Girona: història, arquitectura i patrimoni*. 2011. 165.